

Motvind – folkeaksjonen
mot vindmøller i Birkenes
v/Terje Ånesland (sekr.)
Skaftåsen 34
4760 Birkeland
info@birkenesmotvind.no

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo

Deres saksnummer: 201203842-137

Klage til Olje- og energidepartementet på NVEs konsesjonsvedtak 201203842-137

Motvind-folkeaksjonen mot vindmøller i Birkenes vil med dette påklage konsesjonsvedtak 201203842-137 angående vindkraftverk i Birkenes kommune.

Med vennlig hilsen
Terje Ånesland
12.01.2018

Vedlegg: Klage på konsesjonsvedtak 201203842-137 angående vindkraftverk i Birkenes kommune

Klage på konsesjonsvedtak 201203842-137 angående vindkraftverk i Birkenes kommune

1 - Motvind – folkeaksjonen mot vindmøller i Birkenes

Motvind – folkeaksjonen mot vindmøller i Birkenes (heretter kalt Motvind) er en organisasjon for og av grunneiere og innbyggere i Birkenes kommune samt hytteeiere og andre interesserte i et videre område. Vi går imot utbygging av Oddeheia og Bjelkeberg vindkraftverk i Birkenes kommune. Motvind ble stiftet våren 2013 og har i dag 445 medlemmer (medlemsliste oversendes på forespørsel). Foreningen er aktiv deltaker i samfunnsdebatten om vindkraft og naturvern. Vi avga høringsuttalelse til opprinnelig prosjekt 23. september 2013 samt sendte klage til OED på NVE vedtak 201203842-89, har holdt møter med politikere i Birkenes kommune, stått på stands og arrangert folkemøter på Birkeland. Motvind er også registret i foretaksregisteret. Vi mener med dette at vi er berettiget til rettslig klageinteresse.

2 – Hovedkonklusjon - NVEs vedtak påklages

NVE ga 08. desember 2017 E.ON Wind Norway, branch of E.ON Wind Norway, konsesjon til å bygge ut Oddeheia og Bjelkeberg vindkraftverk i Birkenes kommune. **Vedtaket påklages herved.** Grunnlagene for klagen fremgår av nedenstående punkter - som både enkeltvis og samlet må føre til at NVEs vedtak omgjøres og konsesjon nektes.

3 - Generell kommentar

Olje- og energidepartementet (OED) opphevet i brev av 11. august 2016 vedtaket om å gi EON konsesjon for Storehei vindkraftverk. NVE har nå gitt konsesjon til Oddeheia og Bjelkeberg vindkraftverk i de samme heiområdene. **I vedtaket fra OED av 11. august 2016 stadfestes det at de negative konsekvensene for fugl har vesentlig betydning for konsesjonsspørsmålet. OED viser også til negative innvirkninger på landskap og friluftsliv og Førre-var prinsippet i Naturmangfoldloven i sitt avslag. OED's vurdering av konsekvensene for fugl som "vesentlig betydning for konsesjonsspørsmålet" er en svært klar melding fra departementet. Motvind mener at NVE bagatelliserer disse momentene i sitt vedtak for Oddeheia og Bjelkeberg og dermed ikke tar tilstrekkelig hensyn til OEDs vurdering av de store negative konsekvensene av et vindkraftverk i området.**

I begrunnelsen for å gi konsesjon til de omsøkte vindmøllene har ikke NVE tatt hensyn til at denne landsdelen har svært få store vernede naturområder og lite uberørt natur. Tvert imot har en stor andel av landsdelens vassdrag blitt bygd ut, slik at Agder er en stor nettoeksportør av energi. Vi mener denne landsdelen allerede har ofret mye av sin natur til fordel for storsamfunnets kraftbehov. Vi mener man ved utbygging av vindkraft må vurdere totalbelastningen av kraftutbygging innenfor et område. Agder har i så måte allerede bidradd vesentlig, slik at man bør vise forsiktighet ved utbygging av vindkraftverk her. Vi kan i den sammenheng i tillegg til alle vannkraftutbyggingene nevne vindkraftverkene Tonstad og Buheii som allerede har fått konsesjon fra OED. I følge NVE er det nå gitt konsesjon til totalt omkring 22 TWh vindkraft. I tillegg er over 12 TWh under behandling eller på høring. Gjennom ordningen med el-sertifikater har Norge som mål å tilrettelegge for 13,2 TWh, hvorav vindkraft antydes å utgjøre halvparten. Det er dermed gitt konsesjon til nesten fire ganger så mye vindkraft som målsettingen tilsier, og ytterligere 12 TWh er under behandling. Vi ser også nå at man har startet bygging av mange konsesjonsgitte prosjekter og investeringsbeslutning på langt flere ventes i tiden fremover. Vi mener denne konsesjonen er unødvendig og prematur, da man bør avvente utviklingen i de allerede innvilgede konsesjonene.

4 – Birkenes kommunes standpunkt

Birkenes kommunes vedtak om å frafalle innsigelsen ble gjort med knappest mulig flertall. Vi reagerer på at utbygger og grunneiere i denne prosessen har lagt frem flere avtaler, den siste dagen før kommunestyremøtet, for å få kommunestyret til å snu. Problematikken med at utbygger kjøper seg til positive vedtak med å tilby kommunene millionavtaler som ikke har noen direkte sammenheng med avbøtende tiltak for vindkraftverket er blant annet tatt opp i Aftenposten 23.mars 2016 og i Fedrelandsvennen 28.mai 2017. Også lederen i Fedrelandsvennen 31.mai 2017 er kritisk til denne praksisen. Jusprofessor Jan Fridthjof Bernt uttaler i artikkelen i Aftenposten følgende: "Det må være en klar, saklig sammenheng mellom tillatelsen og de ytelsene kommunen får fra utbygger. Grensen krysses når det blir snakk om kontantutbetalinger eller pengebeløp til næringsfond, eller tilbud om å finansiere tiltak som ikke har noen direkte sammenheng med vindkraftutbyggingen". I Birkenes verserer det avtaler som helt klart har hatt betydning for utfallet i saken og som krysser grensen som professor Bernt beskriver. Fylkesmannen avsto dessverre anmodningen om lovlighetskontroll som La Naturen Leve søkte om. Motvind ber allikevel OED om å se på prosessen som førte frem til at kommunestyret i Birkenes trakk innsigelsen, og lovligheten av dette vedtaket.

5 - Brudd med forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag

Nedre del av Tovdalsvassdraget ble vernet i 2009, St.prp. nr. 53 (2008-2009), Innst. S. nr. 289 (2008-2009) vedtak 413. Oddheia og Bjelkeberg vindkraftverk er i sin helhet lokalisert i nedbørsfeltet til Tovdalsvassdraget.

Tovdalsvassdraget er definert både som et typevassdrag og et referansevassdrag.

På NVE's internettsider om verneplan for vassdrag kan vi lese følgende om Tovdalsvassdraget:

"Vassdraget er typevassdrag og har referanseverdi med lange hydrologiske dataserier. Det har gjennom en årrekke vært brukt i forskning knyttet til sur nedbør og anses som landets viktigste referansevassdrag i den sammenheng".

Verneverdiene som typevassdrag blir også belyst i vernevedtak og i verneplan for vassdrag. Her kan vi blant annet lese at feltet har stor betydning for sårbare arter av rovfugl og ugler, samt at en rekke rødlistearter er registrert. Det blir også påpekt de særegne landskapsformasjonene som følger elva i sin ferd fra fjell mot hav og områdets betydning for friluftsliv.

En vesentlig verneverdi ved Tovdalsvassdraget er selve det helhetlige landskapet (se St.prp. nr. 53). I dette utgjør de øvre områdene på sidene av hoveddalføret en viktig del av vassdragets verdi med tanke på friluftsliv, landskapsbilde og biologisk mangfold (St.prp. nr. 53).

Vassdragsvern blir omtalt i forskjellige dokumenter. Blant annet Forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag, ulike St.prp, "Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg" utarbeidet av Miljøverndepartementet og OED juni 2007, osv.

Det som kommer klart frem alle steder er at det ikke må tillates tiltak i nedbørsfeltet som forringer verneverdiene. I tillegg framgår det at vern av det "helskapelige" vassdraget er viktig.

NVE skriver følgende i kapittel 5.3 i dokumentet "Bakgrunn for vedtak av 28.02.2014":

Tiltaket er lokalisert i det verna Tovdalsvassdraget, som er et anbefalt typevassdrag. Tiltaket kan medføre virkninger for vassdraget, herunder naturmangfold, landskap, kulturmiljø og friluftsliv.

(NVE nevner ikke i konklusjonen at Tovdalselva er Norges viktigste referansevassdrag med hensyn til sur nedbør.) Senere konkluderer NVE med følgende: *Etter NVEs vurdering tilsier omfanget av Storehei, Oddeheia og Bjelkeberg vindkraftverk sett i forhold til utstrekningen av vassdraget, samt avstanden fra planområdene til Tovdalselva at tiltaket ikke vil medføre vesentlige virkninger for verneverdiene til vassdraget.*

I Forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag (RPRVV) kapittel 3 – "Nasjonale mål for forvaltning av vernede vassdrag" kan man lese at for å oppnå målet med vern av vassdrag skal man

- a) unngå inngrep som reduserer verdien for landskapsbilde, naturvern, friluftsliv, vilt, fisk, kulturminner og kulturmiljø.
- b) sikre referanseverdien i de mest urørte vassdragene.
- c) sikre og utvikle friluftsverdien, særlig i områder nær befolkningskonsentrasjoner.
- d) sikre verdien knyttet til forekomster/områder i de vernede vassdragenes nedbørsfelt som det er faglig dokumentert at har betydning for vassdragets verneverdi.

Av punkt d) sammenholdt med beskrivelsene av vassdragets verneverdier i St. prp. nr. 53 framgår det med stor tydelighet at de inngrepene vindkraftverket vil innebære, vil redusere Tovdalsvassdragets verneverdi.

Det er med bakgrunn i RPRRV og Str. prp. 53 (2008-2009) vanskelig å forstå NVE's slutning om at dette ikke er et omfattende inngrep. Selv om nedbørsfeltet til hele vassdraget er ca 1800 km² er nedbørsfeltet til den nedre del av vassdraget (som ble vernet i 2009) kun drøyt 300 km². Altså vil en betydelig del av nedbørsfeltet til den siste vernede delen bli direkte berørt. I tillegg vil det være rimelig og si at inngrepet vil ha negativ innvirkning på landskap, fugl og friluftsliv over et område som er mange ganger så stort som selve planområdet.

Dersom NVE mener dette ikke er tilstrekkelige negative konsekvenser, hva er det da som skal til for å stanse et tiltak i nedbørsfeltet til et vernet vassdrag?

Reduksjon av verdien for landskapsbilde, vilt m.v.

Vi har svært vanskelig for å forestille oss at ikke vindturbinene, som vil være synlige langs store deler av det vernede vassdraget, og veianleggene vil forringe verneverdien vesentlig. Man kan vanskelig forestille seg andre tekniske inngrep som reduserer landskapsverdien mer enn disse enorme vindmøllene.

Konsekvensutredning utarbeidet av Sweco konkluderer da også med at tiltaket vil ha stor negativ innvirkning på temaet landskap. Dette er også NVE enig i og er kommentert av flere høringsinstanser. Følgende skriver NVE under 4.4 i "Bakgrunn for vedtak av 28.03.2014": "*Storehei, Oddeheia og Bjelkeberg vindkraftverk vil etter NVEs vurdering føre til at landskapets karakter blir endret. Vindturbinene vil bli eksponert fra mange steder og over store avstander, og vil av enkelte kunne oppleves som visuelt dominerende i landskapet. Dette gjelder særlig for områder med fritidsbebyggelse og friluftsområder ved Oggevatn/Vatnestrøm, kjente turmål, turstier og utsiktspunkter i området. Dette vil påvirke landskapsopplevelsen. NVE vil i samlet vurdering vektlegge at tiltaket vil utgjøre et stort arealinngrep og vil gi betydelige visuelle virkninger*".

Det er videre stor enighet blant alle som har avgitt uttalelser, også NVE, at inngrepet vil ha stor negativ innvirkning på fugl. Dette er også en av de vesentlige verneverdiene til vassdraget.

Sikre referanseverdi

I stortingsmelding nr 2 1(2004-2005), (vedr. Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets tilstand) fremgår det at "Et representativt utvalg av norsk natur skal vernes for kommende generasjoner" (boks 3.1 Nasjonale resultatmål). Under punkt 3.2 i samme stortingsmelding påpekes at Sørlandet er hardest rammet av redusert arts mangfold – og at i Tovdalsvassdraget har mer enn 130 arter forsvunnet på grunn av forurensning. I den sammenheng er det av vesentlig betydning at Tovdalsvassdraget er praktisk talt uten forurensning fra industri og landbruk. Det vil si at endringer i økosystemet må tilskrives langtransporterte forurensninger, klimaendringer eller liknende. Tovdalsvassdraget er derfor fortsatt en veldig viktig indikator for å måle effekten av ytre miljøpåvirkninger. En eventuell vindkraft-utbygging vil ødelegge mye av verdien som referansevassdrag, da man etter utbyggingen ikke sikkert vil kunne skille effekter av denne fra effekter av andre storskala-endringer. Vi mener NVE burde tatt hensyn til at Tovdalsvassdraget er det eneste større vassdraget i Sør-Norge som renner fra fjell til

fjord og som er praktisk talt upåvirket av lokale forurensninger og ødeleggende kraftutbygging. Dets unike verdi som referansevassdrag synes ikke å være tillagt avgjørende vekt.

Sikre og utvikle friluftsverdien

Kristiansandsregionen er en stor og voksende befolkningskonsentrasjon. Nedre del av Tovdalsvassdraget representerer et av de viktigste nære friluftsområdene for denne regionen. Det er flere hytter i området, og det brukes til mange forskjellige friluftaktiviteter (orienteringsløp, kulturorientering, skigåing, kanopadling, fjellklatring, bading, fiske, bevertitting, fugleleiker, jakt osv). Vi vil også nevne det svært populære skiområdet og hytteområdet Øynaheia/Toplandsheia som benyttes av hele regionen. Vindmøllene vil bli dominerende i synsranden fra viktige deler av dette området. Vi viser også til beskrivelse i verneplan for vassdrag - hvor NVE skriver at "friluftsliv er viktig bruk" (av Tovdalsvassdraget).

I "Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg" utarbeidet av Miljøverndepartementet og OED juni 2007 står følgende: "Dersom det planlegges vindkraftanlegg innenfor nedbørsfeltet til et vernet vassdrag må det vurderes i hvilken grad det foreligger konflikt med verneverdiene". **Basert på informasjonen det vises til i avsnittene over mener Motvind det ikke kan være tvil om at det i stor grad foreligger konflikt med verneverdiene.**

Motvind mener etablering av Oddeheia og Bjelkeberg vindkraftverk forringer verneverdiene for Tovdalsvassdraget vesentlig og dermed er i strid med Verneplan for vassdrag og Forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag.

Motvind anmoder med dette OED om å ikke gi konsesjon av denne årsak.

6 - Brudd på naturmangfoldlovens § 8 - 12

Det foreliggende konsesjonsvedtaket baserer seg på samme konsekvensutredning som den opprinnelige konsesjonssøknaden for Storehei, Oddehei og Bjelkeberg vindkraftverk av 30. april 2013.

Olje- og energidepartementet (OED) opphevet i brev av 11. august 2016 vedtaket om å gi EON konsesjon for Storehei vindkraftverk på grunnlag av denne søknaden.

OED vektla blant annet de betydelige ulempene utbyggingen ville medføre for fugl, landskapet og friluftinteressene. Departementet mente det forelå en mulighet for at flere viktige naturtyper og rødlistearter ikke var avdekket, og at en utbygging dermed kunne komme i konflikt med forvaltningsmål for disse, og fant at det forelå en reell risiko for skade på naturmangfoldet. OED konstaterte videre at "landskapetets nær urørte preg vil endre seg til et kraftproduksjonsområde med tilhørende veinett". I sitt brev poengterte OED også at det var en mulighet for at konsekvensutredningens konklusjon for vegetasjon og naturtyper var mangelfull. OED konkluderte følgelig med at føre-var-prinsippet for situasjoner hvor en ikke har tilstrekkelig kunnskap, måtte inngå i departementets vurdering av klagene. De viste også til Fylkesmannen i Aust-Agders uttalelse til søknaden om at en uavhengig part burde foreta naturtypekartlegging av områdene som blir berørt av inngrep, og at plassering av turbiner og andre inngrep må baseres på en slik kartlegging.

Motvind mener at ulempene utbygging av Oddehei og Bjelkeberg vil medføre for fugl, landskap og friluftinteressene er betydelige. Vi kan ikke se at søker i noen vesentlig grad har bedret kunnskapsgrunnlaget, og vi vil hevde at det fortsatt foreligger mulighet for at flere viktige naturtyper og rødlistearter ikke er avdekket, slik at det foreligger reell risiko for skade på naturmangfoldet. Fiskeørn er for eksempel påvist hekkende i området, og det er sannsynlig at rødlistede arter som trelerke, hønsenhauk, vepsevåk, stær og gulspurv også hekker der. Andre fuglearter av betydning er vandrefalk og rugde, og planområdene har flere kjente leikplasser for

storfugl og orrfugl. Det er videre dårlig kartlagt hvordan Tovdalselva og dalføret brukes som trekkvei. Trekkfugler som følger elveløpet kan potensielt skades eller forhindres av et vindkraftverk. Beboere i Bjelkeberg-Oddehei forteller at det er gamle hekkeplasser for hubro sentralt i utbyggingsområdet, og det er ikke gjort noen stor innsats for å avgjøre om den finnes der nå. Å påvise hekking av hubro er vanskelig og tidkrevende, da etablerte par i områder med lav bestandstetthet ofte ikke roper særlig mye og dermed ikke oppdages. Manuell lytting etter roping har frem til nå vært den tradisjonelle metoden for kartlegging og overvåking av hubro. Denne metoden er svært tidkrevende, lite effektiv og har lav oppdagelsessannsynlighet, men er, etter hva Motvind vet, den eneste metoden som har vært brukt i området. Statens naturoppsyn har begynt å bruke lytteutstyr med digitale lydopptak i sin kartlegging av hubro (se <https://prosjekt.fylkesmannen.no/hubro/Kartlegging/Lytteutstyr/>) og mener dette er en svært mye bedre metode. Med et så omfattende inngrep som konsesjonssøknaden legger opp til, så burde man kunne forvente at ny og god metodikk ble tatt i bruk. Det er heller ikke gjort noe forsøk på kartlegging av flaggermus, hverken hvilke arter som finnes permanent i området eller om noen av artene drar gjennom området på trekket.

NVE mener deres krav om at konsesjonær skal ha gjennomført naturtypekartlegging i planområdene og fremlegge en vurdering av om planområdene er viktige funksjonsområder for rødlista fuglearter i kategoriene NT, VU, EN og CR og for fuglearter av nasjonal forvaltingsinteresse før NVE kan ta detaljplan og MTA-plan til behandling, vil være tilstrekkelig til at naturmangfoldloven § 8-12 kan oppfylles. Dersom det vurderes at tiltaket kan gi vesentlige virkninger for naturtyper av viktig regional eller nasjonal verdi eller rødlista og/eller fuglearter av nasjonal forvaltningsinteresse skal planene tilpasses slik at konsekvensnivået ikke overstiger "lite negativt" i regional skala. Tilpasning av planene kan omfatte avbøtende og/eller kompenserende tiltak. Nødvendige tilpasninger og biologisk faglige drøftinger av effekten av foreslåtte tilpasninger, skal fremgå av detaljplanen/MTA. Tilpasninger kan for eksempel være i form av endringer i plassering av vindturbiner, nettilknytning og veier.

Motvind er uenig i at tilpasninger i detaljplanen/MTA oppfylder naturmangfoldlovens § 8-12 og mener NVE i sitt konsesjonsvedtak i realiteten åpner for at føre-var-prinsippet nedfelt i loven kan fravikes.

Motvind mener

- tap av biologisk mangfold i Norge i dag er omfattende og i stor grad forårsakes av fragmentering av leveområder etter menneskelige inngrep.
- utbyggingsområdet er et viktig leveområde og/eller potensielt leveområde for flere rødlistede fuglearter.
- den foreliggende dokumentasjonen er utilstrekkelig for flere rødlistede arter, deriblant hubro. For hubro er det spesielt kritikkverdig at ikke nye, veldokumenterte og effektive metoder for kartlegging er tatt i bruk.
- forekomsten av rødlistede eller sårbare arter av lav, planter, insekter, amfibier, reptiler eller pattedyr (flaggermus) er svært dårlig kartlagt i utbyggingsområdet.
- området har i dag et relativt urørt preg og kan fungere som leveområde for mange truede eller sårbare arter. En utbygging vil gi området preg av et industriområde og med stor sannsynlighet endre naturmangfoldet.
- fragmentering av leveområder er svært vanskelig å vurdere og vil være en effekt som oppstår som følge av den samlede påvirkningen av et område. Det vil være faglig svært vanskelig og svært uforutsigbart hvordan inngrepene påvirker enkeltarter og naturtyper, og vi mener det faglig sett er svært lite sannsynlig at småskala-endringer i plassering av vindturbiner, nettilknytning og veier har reell mulighet til å i stor grad avbøte de samlede effektene av inngrepene.

- fragmenteringen av leveområdene og tapet av biologisk mangfold vil ikke bare være en effekt av de fysiske inngrepene som gjøres i forbindelse med vindkraftverket, men den samlede effekten av disse, økt ferdsel som følge av veiutbygging, økt hogst som følge av økt tilgjengelighet og det lyd- og synsinntrykket anlegget gir dyr og fugler som lever i området. Dette er umulig å forutse og ta høyde for gjennom detaljplan og MTA.
- NVE legger i sitt vedtak bare vekt på naturtyper av viktig regional eller nasjonal verdi og rødlista fuglearter/fuglearter av nasjonal forvaltningsinteresse. Det tas følgelig ikke hensyn til lav, planter, insekter, amfibier, reptiler eller pattedyr. Dette synes vi er oppsiktsvekkende, da den opprinnelige konsekvensutredningen var svært mangelfull når det gjaldt kartlegging av arter i disse gruppene. Det er vel kjent at vindkraftverk kan ødelegge for eksempel for sårbare flaggermusarter som tusse-, troll- og storflaggermus.

Effekter på fisk i Tovdalseelva:

Konsekvensutredningen eller forarbeidene fra NVE beskriver, så langt vi kan se, ikke i det hele tatt noen vurdering av om utbyggingen kan ha konsekvenser for fisken i Tovdalseelva. Dette er en lakseførende elv. I tidligere tider ble den regnet som en av de beste lakseelvene i Norge, men laksestammen ble utryddet som følge av sur nedbør. Etter omfattende utsettings- og kultiveringsarbeid har stammen blitt reetablert, og har de siste årene hatt en svært positiv utvikling. I Tovdalseelva finnes det også ål. Dette er en kritisk truet fiskeart.

I følge utbyggingsplanene skal vindmøllene plasseres nær Tovdalseelva. Det er da stor sannsynlighet for at turbinene vil generere infralyd. Slik lav-frekvent lyd vil kunne overføres fra vindmøllene både fra masta gjennom berggrunnen til vannet og direkte gjennom luft og ned i vann. I motsetning til lydbølger med bølgelengder hørlige for mennesker, vil infralyd-bølger i stor grad overføres fra luft til vann og ha lang rekkevidde i den nye fasen gjennom et fenomen kalt "anomalous transparency" (Se f.eks. Godin (2006), Phys. Rev. Lett. 97, 164301). Laksefisk, ål og andre fiskearter hører i motsetning til mennesker disse lydbølgene og kan, avhengig av frekvensen, reagere med panikk. I tillegg til at fisken hører lydbølgene på samme måte som mennesker og andre pattedyr gjør, så vil fiskene også reagere på at lydbølgene i vann genererer partikkelbevegelse. Dette vil også kunne påvirke fiskens atferd.

Dette anvendes praktisk for å skremme fisk bort fra kraftverk og liknende. Norsk forskning har vist at både ål og laksefisk reagerer sterkt på infralyd, og det har vært forsket på om fenomenet kan brukes til å "gjete" laks for eksempel i forbindelse med rømming fra oppdrettsanlegg (Bui og medarbeidere, (2013) PLoSOne).

Motvind sier ikke med dette at vi har grunnlag for å hevde at bygging av et vindkraftverk langs Tovdalseelva vil påvirke vandring og opphold av laksefisk og/eller ål, men vi vil med dette poengtere at verken konsekvensutredningen eller NVEs saksbehandling belyser om dette kan være et problem eller ikke, til tross for at det finnes mye forskning på området. Motvind mener dette er et forhold som burde vært undersøkt. Når dette ikke er gjort, så må dette regnes som et brudd på naturmangfoldlovens § 8 – 12.

Motvind mener konsesjonsvedtaket

- legger for liten vekt på effektene på rødlistede fuglearter, herunder hubro.
- ser helt bort fra effekter på andre arter, herunder vegetasjon, insekter og flaggermus.
- ikke i det hele tatt har vurdert om vindkraftverket kan påvirke forholdene for fisk i Tovdalseelva.
- legger for liten vekt på den samlede effekten av inngrepene og effektene over lang tid.

- i liten grad tar innover seg at utbyggingen vil endre preget på et stort landskap utenfor konsesjonsområdet, og at dette kan påvirke fugler og dyr som er avhengige av store, relativt urørte leveområder.

Motvind mener konsesjonsvedtaket er i strid med naturmangfoldlovens § 8 til 12 da

- beslutningen ikke bygger på tilstrekkelig vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand i området, eller den samlede effekten av påvirkninger utbyggingen vil gi.
- føre-var-prinsippet i realiteten er fraveket, siden det foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet på grunn av mangel på kunnskap.
- det å forsøke å avbøte effektene av inngrepene uten å opparbeide et fullstendig kunnskapsgrunnlag, men gjennom mindre tilpasninger av detaljplanen/MTA ikke kan sies å være i overensstemmelse med naturmangfoldlovens intensjon.

Motvind mener konsesjonen er gitt i strid med naturmangfoldlovens § 8 - 12.

7 - Brudd på dyrevelferdslovens § 3

I dyrevelferdslovens § 3 sies det: "Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger".

I konsekvensvurderingen og sakspapirene ellers er det ikke i det hele tatt hensyn til at de beskrevne inngrepene kan påvirke dyrs velferd. Det foreligger sterke indikasjoner på at vindkraftverk kan tiltrekke og drepe store mengder av visse flaggermusarter. Vindkraftverkene utgjør også en fare for mange fuglearter. I tillegg til den direkte faren for kollisjon med konstruksjonene, finnes det også muligheter for at tilstedeværelsen av vindkraftverk, med de lyd- og synsinntrykk de skaper, påvirker dyras stressnivå og velferd. Dette er på ingen måte tilstrekkelig belyst.

Motvind mener konsesjonen kan sette dyr i fare for unødige påkjenninger og belastninger og dermed er i strid med dyrevelferdsloven § 3.

8 - Støy og skyggekast fra vindkraftverket

Støy er det største problemet for fastboende på Senumstad, Rislå, Fossane, Søre-Herefoss og Væting. I tillegg vil en rekke fritidseiendommer få problemer med støy.

Det virker derfor uforståelig at NVE ikke har krevd at utbygger fremlegger oppdaterte støykart basert på 4 MW turbinstørrelse før konsesjonen ble tildelt. NVE skriver selv at en slik turbinstørrelse er sannsynlig.

Erfaringene fra Lista tilsier at NVE burde stille flere krav utover det selvsagte at støyen holdes innenfor dagens grenseverdi på 45dBA Lden som et årsgjennomsnitt! Som både OED og NVE bør være kjent med innebærer en grense basert på et årsgjennomsnitt at naboene vil måtte leve med lengre perioder hvor det støyer mye mer enn 45 dB. Etter Motvinds mening bør OED kreve at støygrensen for vindkraftverk skal beregnes som et døgnsnitt og ikke et årsgjennomsnitt.

Utbygger må pålegges å utarbeide en ny og oppdatert konsekvensutredning for støy før OED i det hele tatt kan vurdere konsesjonssøknaden. Siden det pågår arbeid med oppdatering/innskjerping av støyforskriften for vindkraftanlegg, må OED kreve at parametere i støymodellen fastsettes etter en "konservativ" vurdering. I flere land i EU arbeides det i dag med å ta inn amplitudemodulasjon (syklisk støy) som et vurderingskriterium i forbindelse med støyvurderinger. Amplitudemodulasjon er

ikke på noen måte mindre relevant for norske terreng enn i andre land. Dette er bare en av flere faktorer som bør underbygge anvendelse av en konservativ tilnærming når støyparameterne skal settes i støyvurderingene.

Støykartet synes dessuten ikke å ta tilbørlig hensyn til topografien omkring Bjelkeberg og Oddeheia. Dalens topografi vil skjerme bebyggelsen for vinden og hindre maskering av støyen på vindfulle dager oppe på heia. I bunnen av Tovdalen renner Tovdalselva og fører med seg kaldt vann som kjøler ned luften i dalen. Dermed dannes det svært ofte termiske inversjoner i dalen med et kaldt luftlag nederst. Den hyppig forekommende elvetåken i dalen er et resultat av det. Som sikkert er kjent for OED medfører termiske inversjoner at lyden fra turbinene fanges og forplanter seg i disse kaldere, lave luftlagene og dermed svekkes den mye langsommere enn ved normal radiell sfærisk spredning. Dette er nok en faktor som tilsier en konservativ tilnærming i støyvurderingen.

Dersom OED skulle velge å gi konsesjon stiller vi følgende krav:

- Vindturbinene må utstyres med "serrated blades" for støyreduksjon når de leveres fra fabrikken. Berørte naboer i Birkenes ønsker ikke å havne i samme situasjon som naboene ved Egersund vindkraftverk hvor utbygger klarte å unngå "serrated blades" som støyreducerende tiltak under det påskudd at man kunne sette det på senere.
- Utbygger nevner også at de vil kjøre enkelte turbiner i støysvak modus innenfor en sektor på 120 grader. Så langt vi kjenner til denne metoden vil den ha marginal virkning på støyen. OED må stille et klart krav om at de aktuelle vindturbinene må kjøres i støysvak modus. Vi mener at siden støyen brer seg kraftig ut i en sektor på betydelig mer enn 120 grader i medvinds retning bør denne sektoren settes betydelig større enn 120 grader dersom konsesjonen skulle bli gjort rettskraftig av OED. Dersom utbygger mener dette tiltaket har betydelig virkning på støyen ved bare 120 grader ber vi om at utbygger fremlegger fagfellevurdert dokumentasjon på at det er slik.
- Utbygger må pålegges å gjennomføre støy målinger/vurderinger ved alle boliger som ligger innenfor eller nær Lden 45 desibel grensen. Disse målingene og vurderingene må foretas av en nøytral og uavhengig konsulent som har tillit blant boligeierne.
- OED må stramme inn på en eventuell konsesjon ved ikke å tillate at støynivået kan overskride 45 dBA Lden "dersom det vurderes som nødvendig for vindkraftverkets realiserbarhet" slik det antydes i NVEs konsesjon. Vi finner det ganske besynderlig at NVE i en setning sier at de vil sette støykrav på konsesjonen for så i neste setning å åpne for at det likevel ikke trenger å gjelde. Hele hensikten med støygrenser er jo å hindre at helseskadelige og uakseptable skader/påkjenninger påføres både folk og dyr. Støygrensene er jo et signal om at en turbin enten må flyttes eller reduseres i størrelse før den bygges dersom støygrensen står i fare for å bli overskredet.

Erfaringer fra andre vindkraftverk som Lista, Midtfjellet og Egersund har vist at det å få utbygger til å implementere støyreducerende tiltak etter at konsesjonen er gitt er så å si umulig. Det er derfor av største viktighet at OED nå i konsesjonsfasen tar grep og setter klare rammer langs de linjer vi krever ovenfor for støyreducerende tiltak dersom konsesjonen skulle bli stadfestet. Av erfaring vet vi at løfter som ikke er nedfelt i forpliktende skriftlige avtaler og pålegg har liten verdi når konsesjonen er gitt. I den sammenheng kan det opplyses at EON i 2014 hevdet at dersom ikke Storehei ble innvilget konsesjon, så var prosjektet ulønnsomt og altså ikke realiserbart. Når de nå allikevel fortsetter å søke konsesjon uten Storehei, har de mistet troverdigheten i sine vurderinger/løfter blant beboerne i området.

Skyggekast og lyssetting

Dersom vindkraftverket gis konsesjon, må utbygger pålegges å montere sensorer som måler skyggekast ved de mest berørte boliger. Det må settes krav i konsesjonen om at turbinene stoppes

dersom skyggekast overskrider grensene på 8 timer/år eller 30 min pr dag. Konsesjonsbetingelsene må klart angi hvilke andre tiltak med dokumentert virkning som eventuelt skal iverksettes når grensene overskrides.

Dersom vindkraftverket gis konsesjon må utbygger pålegges å benytte seg av radarstyrt teknologi som gjør at lysene slås på kun når luftfartøy kommer innenfor en avstand fra vindkraftverket som gjør at lysmerking er påkrevd. Dette for å avbøte plagene med lysforurensning som vil være et problem over store avstander.

Motvind mener at det ikke er tatt tilstrekkelig hensyn til lokale topografiske forhold og at støymodellen må fastsettes etter en mer konservativ vurdering.

Motvind mener at det i dette prosjektet er forholdsvis mange fastboende som vil bli berørt av støy og skyggekast. Basert på erfaringer fra andre vindkraftverk vil dette kunne bli et stort problem i dette prosjektet.

9 - Vurdering av samfunnsmessig nytte av prosjektet

I NVEs ekspropriasjonstillatelse kan man lese at "de samfunnsmessige fordeler som vinnes ved Oddehei og Bjelkeberg vindkraftverk med tilhørende nettilknytning utvilsomt må antas å være overveiende i forhold til skader og ulemper som påføres andre".

At samfunnsmessige fordeler er større enn ulempene/skadene bestrides av Motvind på det sterkeste. Denne regionen (Agderfylkene og Rogaland) produserer store mengder kraft og "eksporterer" allerede en stor andel av strømmen. Nettkapasiteten er god, slik at forsyningssikkerheten er godt ivaretatt. I tillegg har man utvidet overføringsnett til utlandet, noe som i praksis tilsier at ytterligere kraftproduksjon, som mer vindkraft, ikke gir noen energipolitisk gevinst og definitivt ingen økt samfunnsnytte. Snarer tvert imot- det vil innebære sløsing, både med områdets verdifulle natur og økonomiske ressurser. Vi minner dessuten om at klimaeffekten av norsk vindkraft er høyst omdiskutert.

Vi kan heller ikke se at den økonomiske siden ved dette vindkraftverket tilfører noen samfunnsnytte. Det motsatte synes heller å være tilfellet. Av investeringen på ca. 1 milliard kroner går bortimot 750 millioner til utenlandske firmaer. Ved en el-sertifikatpris på 5 øre/kwh vil subsidiene beløpe seg til ca. 200 millioner kr i 15-års perioden. Inntektene til grunneierne og kommunen vil trolig være litt mindre enn dette.

Rent bedriftsøkonomisk framstår dette vindkraftverket som lite attraktivt- og dersom det skulle gå med overskudd vil det i hovedsak tilfalle et utenlandsk selskap. EON oppgav selv i 2013 at selvkost for strøm fra dette vindkraftverket (inklusive Storehei) var 65 øre/kwh. Selv om kostnaden pr. i dag skulle være falt til omkring 40 øre/kwh vil det ikke være lønnsomt med dagens el-sertifikatpris. Så noe nytt oljeeventyr er ikke dette!

For lokalsamfunnet vil vindkraftverket gi noen usikre positive ringvirkninger. Dette kan være skatteinntekter og mulige oppdrag for lokalt næringsliv. Antall permanente arbeidsplasser vil bli ubetydelig.

De negative virkningene er derimot åpenbare: Vindkraftverket vil innebære en vesentlig og varig reduksjon av natur med urørt preg, med alle de ulempene/skadene det fører med seg. Dette er påpekt av flere høringsinstanser uten å bli vektlagt av NVE. Det vil dessuten gi en stor verdireduksjon på et betydelig antall boligeiendommer og hytter, noe som er påvist ved andre vindkraftutbygginger. Dette er heller ikke vurdert av NVE. Det er også et faktum at vindkraftverk gir redusert livskvalitet for mange mennesker som bor i nærheten av vindkraftverket, slik tilfellet f. eks. er på Lista. Dette er OED godt kjent med.

For mennesker som søker stillhet og naturopplevelser (og dem er det mange av i henhold til den siste undersøkelsen fra Norsk Friluftsliv, <http://www.norskfriluftsliv.no/flere-soker-naturen-stillhet-ro/>) er et vindkraftverk en ulykke.

Intet av dette synes vurdert av NVE i et samfunnsnytteperspektiv. En slik vurdering må det forlanges at OED foretar og at OED nekter såvel konsesjon som ekspropriasjonstillatelse dersom det ikke kan godtgjøres at samfunnsnyttens utvilsomt er større enn ulemperne. Det er uansett et minstekrav at OED klargjør overfor dem som må bære ulemperne ved dette vindkraftverket, hva den "utvilsomt" store samfunnsnyttens består i.

Til slutt: Det er helt på det rene at myndighetenes mål om 13,4 TWh fornybar kraft innen 2021, ikke er avhengig av Oddehei/Bjelkeberg. Det er allerede gitt konsesjoner til langt mer enn dette og det bygges vindkraft som aldri før. Det overordnede målet om at 67,5% av vår energiforsyning skal være fornybar er ifølge energimeldingen fra 2016 forlengst nådd.

Motvind mener det vil være helt uakseptabelt og innebære uriktig forståelse av lovverket om konsesjon gis med henvisning til vindkraftverkets "samfunnsnytte". Motvind anmoder av denne grunn OED om å avslå søknad om ekspropriasjonstillatelse og avslå konsesjon.

10 – Brudd på oreiningslovas § 2

I oreiningslova § 2 annet ledd, fremgår følgende: *"Vedtak eller samtykke kan ikke gjerast eller gjevast uten at det må reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade."*

I "Bakgrunn for vedtak av 28.03.2014" punkt 8.1.4 sies det: "NVE har etter en samlet vurdering funnet at de samfunnsmessige fordeler ved det konsesjonsgitte anlegget utvilsomt må antas å være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. NVE anser derfor vilkåret i oreiningslova § 2 annet ledd som oppfylt".

Basert på kapittel 9 – **Vurdering av samfunnsmessig nytte av prosjektet**, innkomne høringsuttalelser fra interesseorganisasjoner, faginstanser og privatpersoner som påpeker forskjellige ulemper ved en etablering av vindkraftverk i området, mener vi det kan stilles stor tvil ved om de samfunnsmessige fordelene ved utbyggingen er større enn ulemperne. Av denne grunn mener vi NVEs lovfortolkning er feilaktig og ber OED om å omgjøre vedtaket på dette punktet.

Motvind mener NVEs vedtak om å gi E.ON ekspropriasjonsrett er i strid med oreiningslovas § 2.

11 – Kommentar til søknad om forhåndstiltredelse uten skjønn

E.ON Wind Norway, branch of E.ON Wind Norway søker også i medhold av oreiningslova § 25 om forhåndstiltredelse til å igangsette anleggsarbeidene etter at skjønn er begjært og før skjønn er avholdt. NVE realitetsbehandler ikke denne delen av søknaden. Det er opp til OED å avgjøre søknaden om forhåndstiltredelse når eventuelt skjønn er begjært.

Motvind mener det ikke er forsvarlig å igangsette anleggsarbeidene før skjønn er avholdt da råd fra forskjellige høringsinstanser og sterk motstand fra ulike interessegrupper viser at det er store konflikter rundt en planlagt etablering av vindkraftanlegget. Vi minner også om § 25, femte ledd: *"Før det vert teke avgjerd etter fyrste, andre og tredje leden, skal partane få høve til å seia si mening"*.

Motvind som representerer mange grunneiere i området og dermed er part i saken går for sin del sterkt i mot forhåndstiltredelse.

Motvind ber OED avslå søknaden om forhåndstiltredelse før skjønn er avholdt.

12 – Brudd på forvaltningslovens § 17

I forvaltningslovens § 17 er det beskrevet at forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.

Vi mener følgende forhold er tilstrekkelig utredet:

- Naturmangfold i området og effekten på dette (se punkt 6)
- Effekt på dyrevelferd (se punkt 7)
- Verdiforringelse på eiendom i berørte kommuner
- Effekt på livskvalitet, kultur og identitet i berørt kommune

Motvind mener NVE ikke i tilstrekkelig grad har påsett at saken er så godt opplyst som mulig og dermed brutt forvaltningslovens § 17.